

DANIEL TURCEA – LYRICAL MESSIANISM*Andrada Mare**PhD Student, “Petru Maior” University of Tîrgu Mureş*

Abstract: The present study presents some aspects of the religious poetry written by Daniel Turcea and it is based on the assumption that in the artistic gift is, in the process of literary creation. The poetry of the „dialogue” with the Divinity, of finding a reference point in the transcendent is imposed by the gravity of emotion. Turcea’s poetry highlights the consubstantiality between the divine and the poetic creativity. He gives us a pure and full of candour poetic of profound and constant search for the divine and moral justification of existence. Poetical language proves itself as the proper way to transcend the appearance, to communicate at a supreme level as poetry is the intuition of the universal in the individual fact.

Keywords: grace, religious poetry, metaphoric language, spirituality, Divinity

Poezia religioasă nu este numai comunicare sau cuminecare, ci ea și menține omul în relație cu Dumnezeu, în comuniune. Astfel de creații religioase întâlnim în creația lui Daniel Turcea, poeme care îmbină lumina și dragostea în mod deosebit, în cele două volume antume de poezii, *Entropia* (1970) și *Epifania* (1978).

Eugen Simion afirmă faptul că „de la T. Arghezi la Daniel Turcea este un spațiu vast de poezie religioasă în care încap toate stilurile, de la expresionismul pașnic al lui Blaga la vizionarismul satiric al lui N. Stănescu. Este inutil să mai precizez că acest tip de poezie religioasă mi se pare esențial. Între altele și pentru că implică și alte dimensiuni ale existențialului și ale spiritului.¹

Născut la 22 iulie 1945, la Târgu Jiu, Daniel Turcea a publicat doar cele două volume antume menționate anterior, postum apărându-i volumul *Poeme de dragoste*. Poetica lui Daniel Turcea este una a luminii și a zborului către lumină, descoperind primordialitatea cuvântului prin reconstituirea acestuia. Daniel Turcea este unul dintre marii poeți creștini ai secolului al XX-lea, debutând literar în revista “Amfiteatru” în anul 1968, căutându-și pe întreg parcursul vieții libertatea interioară prin divinitate. Încercând să trăiască existența aproape de sfințenie, Daniel Turcea scria precum simțea: fără compromis, el fiind un model de convertire și de trăire duhovnicească, reprezentând un etalon de trăire intensă a credinței și a spiritualității creștine la

¹ Eugen Simion, *Fragmente critice*, Vol. 1, *Scriitura taciturnă și scriitura publică*, Editura Grai și suflet – Cultura națională, București, 1998, p. 137.

Mănăstirea Cernica, unde și-a petrecut ultimii ani din viață. Demnitatea cu care și-a trăit boala cruntă a arătat întregii lumi acceptarea planului divin și supunerea omului în fața divinității. Creația lui Daniel Turcea reflectă zbaterea între trup și suflet, tânjind spre culmile virtuții și ale devenirii.

În primul său volum, *Entropia*, Daniel Turcea acoperă elemente ale culturii asiatice, reușind să convertească, anticipându-și parcă propriul destin, experimentând nevoia necesară a drumului care duce spre adevăr. Titlul volumului *Entropie* semnifică măsura gradului de nedeterminare a unui fenomen. După ce nu refuză anumite practici inițiatice orientale, devenind din ce în ce mai nesatisfăcut în nevoia sa acută de Absolut, poetul rătăcește în lumea amăgirilor, spunând: „eu vroiam doar să amân/ moartea și înfrângerea”, *Iubire*.²

Entropia este un volum arid și exorbitant, în care formulele matematice se amestecă printre concepte filosofice, camuflându-se astfel parcă într-un asiaticism livresc: „Scăpare nu mai există / Nu-i decât un nesfârșit Posibil / Unde logica e să te smulgi / de sub ecuațiile oricărei mișcări / să poți trăi / vieți / astfel / nenumărate”, *Zen*³ ; deși mărturisește, într-o scrisoare adresată poetului din exil Ștefan Baciu, cel care tradusese din *Entropia* că nu este budist, niciodată nu a dort să fie. Discursul liric se desfășoară asemeni regulilor hazardului, traducând categoriile spiritului în imagini poetice care sunt ori austere, ori somptuoase, astfel încât poetul se transfigurează într-un căutător de forme. Poeziile lui Daniel Turcea sunt pline de durerea căutării lui Dumnezeu în locuri în care nu e: în chipurile zeilor, în filosofii orientale. În poeziile sale, Daniel Turcea prezintă iubirea ca jertfă, iar nunta sau logodna este una plină de misticism: „fațetă logodită în transă c-un rege / v-am spus cum albastru o adapă cu vise / la țărături de cub fericiri interzise.”⁴ Pe urmele suprarealismului, Daniel Turcea procedează la o geometrie aleatorie a visului, cedând hazardului, imponderabilității și imprevizibilului o bună parte din economia semantică a poemelor.

Poeziile din volumul *Epifania* reprezintă o revelație mistică ce abordează atât gândirea paulină cât și strategia platoniciană. În poeziile sale, Cuvântul și iubirea formează un întreg. Daniel Turcea propune o poetică creștină, impunând prin forța exprimării o poetică a Duhului care s-a coborât în/prin Lumină și Iubire pentru mântuirea neamului omenesc. Opera lui

² Daniel Turcea, *Iubire. Înțelepciune fără sfârșit*, Editura Albatros, București, 1991, p. 116.

³ Idem, *Entropia*, Editura Cartea Românească, 1970, p. 8.

⁴ *Ibidem*, p. 54.

Daniel Turcea conține un mesaj profund creștin, esențializat și spiritualizat prin care moartea este o trece prin iubire în eternitate. Asemeni oglinzilor în care se reflectă o poezie de miraj, o poezie decadentă în care imaginile revin obsedant, stilul scriiturii lui Turcea îl face original, deoarece pentru el, lumea întreagă reprezintă de fapt un Poem al lui Dumnezeu.

Lectura poeziilor lui Daniel Turcea dezvăluie un poet extraordinar, care simte ca și Dostoievski, cum că nu există nimic mai frumos, mai rațional și mai perfect decât Hristos, ba chiar dacă ar demonstra cineva că Hristos nu e în adevăr, ar alege să rămână cu Hristos și nu cu adevărul. Daniel Turcea arde precum o torță în planul spiritului, iar în timp ce unii au căutat și mai caută, Daniel Turcea a găsit, a găsit eliberarea din închistarea întunericului și a dictării diabolice, cum mărturisea poetul despre inspirația care l-a determinat să scrie cel dintâi volum.

În *Entropia*, oniricul se transformă într-un delir calculat, așa cum poate fi regăsit acesta la Dali sau la Chagall, materiile schimbându-și proprietățile într-un ritm trepidant. Poetul devine indiferent la semnalele din exterior, dar nu și la „mișcarea dinlăuntru stilului propriu”.⁵

„Oniric nu înseamnă tocmai visător. Vis sau răpire? În cazul lui Daniel Turcea, extaz. Onirismul nu e nici exhibiționism, nici moft suprarrealist, nici număr de contorsiune lirică. Visul ca trădare a materiei, ca dezgolire a ei de aparențe, realitate holbată la taină. Ce privim se ascunde. Cu un real gust pentru catafatic, poetul propune o schimbare la față a cuvintelor. El nu caută într-adins metafora. Metafora se ivește singură, din alăturarea cuvintelor care, independente, constituiau simple grafii. Aici este resortul semantic al poeziei abstracte, în alăturarea a două cuvinte diferite. Autonome, rămâneau reci. Legate, se smeresc și dau sensul, însă doar celor ce-l storc. Cum «tot ce atingi e din cuvinte» poetul calcă pe litere, respiră anti-vers, bea anti-rime și vede idei, precum Camil Petrescu. Și, cu toate cuvintele la purtător, ca fiecare mistic, se plânge că nu le are.”⁶

Al doilea volum, *Epifania*, dezvăluie drumul de la suferința reală la dobândirea virtuții rugăciunii curate. De la călătoriile fantastice prin grădinile geometrice, de la deșerturi colorate și flori de lotus, ajungem la înțelepciunea ortodoxă ca o supremă izbândă a rațiunii.

Transfigurarea se petrece la Mănăstirea Cernica, acolo unde, în liniștea chiliei, ființa sa își va afla odihna. Păstrându-și spiritul lucid asupra propriei sale dezintegrări, Daniel Turcea

⁵ Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1995, p. 35.

⁶ Octavian Dărmănescu, *Convertirea prin literatură*, Editura Apologet, Făgăraș, 2007, p. 138.

înaltă către cer poezii-rugăciuni. Observăm că apogeul creației sale este sfârșitul, pe care și l-a trăit curat, demn de curat, luminându-și zgomotul din ființa-i prin glasul tainic al divinului. Spre sfârșitul vieții, a închinat tot ce era mai bun în el Nevăzutului spre care începuse să se îndrepte.

Poezia lui Turcea nu încarcă lumea, nu o împovărează, nu o sufocă; neconsiderându-se un poet ci un însetat de lumină, el înțelege astfel toată iubirea de la finit spre infinit, de la materie spre spirit ca pe o slujire devotată divinului, care transcende poezia, făcând din versurile o profundă încărcătură spirituală.

Întoarcerea la Dumnezeu s-a petrecut în chip tainic, pe fondul rugăciunilor statornice ale mamei lui, fiindu-i rușine de viața pe care o dusesse până atunci, iar întâlnirea cu oameni ai mănăstirii i-au adus multă lumină. Poemele sale dau dovadă de un fidel conținut teologic, o pătrundere uimitoare în lumea Tainei lui Dumnezeu, silind să sape în fântâna inimii pentru a afla Cuvântul.

Poeziile din primul volum sunt rătăcitoare, cele din al doilea, luminoase. Căutând sensuri acolo unde nu le putea găsi, ajunge să cunoască bucuria împărtășirii cu Dumnezeu în cel mai pătrunzător mod cu putință. Liniștea pe care poetul a simțit-o în fața bolii incurabile, boală care avea să-i curme viața, ni-l prezintă pe acesta asemănător sfinților părinți cu viața duhovnicească din vechime, înțelegători al rostului pe pământ, al rostului bolii și al sensului morții. Daniel Turcea a trecut la cele veșnice în ziua de 28 martie 1979, la numai 34 de ani fiind înmormântat chiar în cimititul mănăstirii unde a slujit.

De la entropie la epifanie, poetul a parcurs un traseu infinit, a cărui punct de referință este absoluta experiență cutremurătoare a Învierii. Sentimentul de zădărnicietate a vieții, imanența morții, deznădejdea, culmea a tuturor angoaselor, nu pot fi anihilate decât de realitatea uimitoare a lui Dumnezeu. Jertfa și învierea Fiului reaşază lumea în normalitatea comuniunii cu Dumnezeu printr-un cutremur spiritual care zguduie cerul și pământul nu numai al cosmosului, ci și al inimii, moartea căpătând dublă valență: atât o nimicire a creației, cât și o omorâre a morții prin jertfă: „Murim pentru a nu muri/ ori vom arde de tot pe rugul înserării/ jertfa de taină fiind/ mistuindu-ne-n duh/ pentru a fi pururea vii/ murim spre viață/ sau murim spre moarte.” *Murim pentru a nu muri.*

Primul volum, cu valențe panteiste, ermetice, formează o poezie abstractă. Versurile sale sunt dincolo de orice definiție, nu doar pentru profunzimea lor, ci pentru libertatea pe care o respiră. O libertate valabilă în timpul vieții sale dar mai ales astăzi, când ateismul a căpătat

nuanțe noi, îl aduce pe Daniel Turcea asemeni unei flăcări ce slobozește din lanțurile beznei, asemeni unei hărți ce ne îngăduie să nu mai invocăm neființa aflării drumului. Acest smerit autor și-a convertit talentul în talant roditor. Asemenea marilor convertiți, și viața lui Turcea s-a golit de conținutul egocentric și egolatric și a devenit o viață ascunsă în Hristos. Poezia lui Daniel este o practică, o sărăcie asumată deoarece doar așa, în golul găsit, Dumnezeu vine și îmbogățește. Daniel Turcea știe că doar sărăcia te poate învăța să primești, dăruindu-te și jertfindu-te Marelui poem al lui Dumnezeu, adică lumii întregi.

Începând cu al doilea volum, putem vorbi despre marea operă, ca acest mare punct de întâlnire dintre om și Dumnezeu. Acest ultim volum antum al poetului Daniel prezintă o viziune creștin ortodoxă despre iubire și înaintarea în credință, scopul final fiind atingerea vieții veșnice. Armonia cu sinele și cu lumea înconjurătoare se obține prin parcurgerea unor etape nu lipsite de greutate și de sinuoșitate: „picătura / cea din rouă / nimeni n-o vedea cum vine / numai raza / negrăită / din vechime / adâncime / pogora într-înșă / raza / de departe / din vechime / ce atinge / înviază”, *Întruparea*. Nu lipsesc referințele la textele biblice atât din Vechiul cât și din Noul Testament, acestea având un rol integrator în jertfa christică. Poetul se integrează pe sine în rândul creștinilor care urcă pe scara spre cer, experimentând toate etapele curățării de patimi a sufletului: „cu ce cuvinte vom privi minunea / și ce e mai presus / când nu vorbim de moarte / când teama nu ne spunem”, dar îndoiala și poticnirile își fac apariția de-a lungul parcurgerii treptelor spre sfințenie.

Poezia reflectă inima poetului dar și sacralitatea cea mai înaltă, fiind astfel mai mult mistică decât religioasă, iar toate imaginile care apar în aceste versuri au în centru contemplarea directă și conturarea unui peisaj lăuntric. La Daniel Turcea se poate observa și o suplețe a ideii și o luminozitate subtilă a imaginilor – legătura directă cu cerul se creează pe verticală, nu pe orizontală ca la Ioan Alexandru, peisajul zugrăvit în versurile celui dintâi este unul care se vrea lăuntric.

Credința este o temă recurentă în textele lui Daniel Turcea. Munții la care se referă poetul nu sunt niște forme de relief reale, ci credințele greșit formulate și convingerile mincinoase care se găsesc în interiorul minții umane și pe care omul le percepe ca fiind de neînălțurat, acestea pot fi depășite doar cu ajutorul credinței, în general, și al credinței în Dumnezeu, în special.

Convingerile eronate se distrug la întâlnirea cu Adevărul prin Hristos, dar numai prin consimțământul omului.

Lumea se recrează printr-o continuă jertfă, iar întunericul echivalează cu patimile care îl includ pe om în el însuși și în lipsa de sens a existenței. Poezia lui Daniel Turcea nu se recomandă prin estetica cuvântului, nici prin sentimente transpuse prin plastica vorbirii. Versul alb exprimă o chintesență a cunoașterii filosofiei creștine și a teologiei mistice: „a încerca să folosești cuvintele pentru a descrie acțiunea / Principiului / înseamna a nu vorbi despre El ci despre contrariul Lui”, poemul *Linia dreaptă*.

Citind cuvântul „lumină”, des invocat în poemele sale, nu poți să nu te gândești la zilele Facerii: „numim / lumină / odihnind lumină / când înafară-ncepe ce nu-i iertat a spune / ca-ntr-o oglindă gândul se-ntoarce către sine / fără durere, locul / cum l-am putea gândi / și viața / fără vină”, *Logos, izvorul*.⁷

Poetul mărturisește că nu a trăit în mod direct această tainică unire cu Dumnezeu, dar o cunoaște din scrierile celor care au experimentat-o și își dorește la un nivel foarte profund o astfel de unire. Întâlnirea nemijlocită cu Dumnezeu înseamnă o avalanșă de neoprit a lacrimilor datorată înțelegerii adevărului și a depărtării sufletului de acest Adevăr cu majusculă.

Bibliografie

Bibliografia operei:

Turcea, Daniel, *Entropia*, București, Editura Cartea Românească, 1970

Turcea, Daniel, *Epifania*, București, Editura Cartea Românească, 1978

Turcea, Daniel, *Iubire, înțelepciune fără sfârșit*, București, Editura Albatros, 1991

Turcea, Daniel, *Epifania. Cele din urmă poeme de dragoste creștină*, Iași, Editura Doxologia, 2012

Bibliografia critică:

Dărmănescu, Octavian, *Convertirea prin literatură*, Editura Apologet, Făgăraș, 2007

Simion, Eugen, *Fragmente critice*, Editura Grai și suflet – Cultura națională, București, 1998

Ștefănescu, Dorin, *Poetica fenomenologică. Lectura imaginii*, Institutul European, Iași, 2015

Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1995

⁷ Cf. Dorin Ștefănescu, *Poetică fenomenologică. Lectura imaginii*, Institutul European, Iași, 2015, pp. 215-239.